

KVĚTEN

ČASOPIS O UČITELÍCH A JEJICH PRÁCI

MODERNÍ VYUČOVÁNÍ

05 | 2008

Nina Rutová:

Prožitek a radost z vlastní práce je to jediné,
čím může škola konkurovat mimoškolním aktivitám.

Helena Jiráková:

Radost z tvorby mají učitelé i jejich žáci.
Proč je tvořivosti ve školách tak málo?

Cena 39,- Kč (předplatné 34,- Kč) a 55,- Sk

www.modernivyucovani.cz

v zahraničí v četbě oddychových autorů jako je Thomas Brezina nebo Jacqueline Wilsonová. Nechybí ani prózy s dívčí hrdinkou neboli dívčí romány, jimž už téměř deset let kraluje Lenka Lanczová, nejplnější autorka tohoto typu literatury u nás.

A co dělá v posledních letech organizátorům ankety největší radost? Stále větší účast čtenářů přímo ze škol. Chtěla bych věřit, že je to výsledek práce dobrých učitelů českého jazyka, případně svědectví o dobře fungujících školních knihovnách. Je třeba zdůraznit, že jde „jen“ o anketu. Účastníci se jí ale již patnáct let několik tisíc dětí z celé republiky, bylo by na místě trochu opravit to frekventované rčení „dítě nečtou“ alespoň na „některé děti čtou a některé ne“. Další informace a fotografie najdete na www.npkk.cz.

Ivana Hutařová,
Ústav pro informace ve vzdělávání,
hutarova@npkk.cz

20 nejčtenějších knih v roce 2007

1. Alena Ježková: 55 českých legend z hradů, zámků a měst. Práh.
2. Martin Bezouška: Maharal – tajemství talismanu. Edice Česká televize.
3. Petra Braunová: Ztracení v čase. Albatros.
4. Markéta Zinnerová: Čtyři uši na mezi. Albatros.
5. Lenka Lanczová: Náhradní princ. Víkend.
6. Jacqueline Wilson: Anděl Vicky. BB art.
7. Ewelyn B. White: Šarlotina pavučinka. Fragment.
8. Ivona Březinová: Báro, nebreč! Albatros.
9. Věra Řeháčková: Síla měsíčního náhrdelníku. Petra.
10. Roald Dahl: Matylda. Knižní klub.
11. René Goscinny: Nové Mikulášovy průšvihy. Dopis Ježíškovi. Albatros.
12. Beatrice Masini: Baletní střežičky. Růže pro Zoe. Knižní klub.
13. Zuby nehty. 19 hrůzostrašných povídek z pera mladých českých autorů. Sestavila Ivona Březinová. Albatros.
14. Lucy Danilesová: Bigl hledá kamarádka. Albatros.
15. Thomas Brezina: Ségra, ty jsi hvězda! Fragment.
16. Darren Shan: Upíří kníže. Albatros.
17. Vojtěch Stekláč: Dvojčata v akci. Liga starších džentimeňů. Albatros.
18. Danilela Krolupperová: Putování za nejmocnějším kouzlem. Portál.
19. Alena Ježková: Příběhy českých knížat a králů. Albatros.
20. Philip Pullman: Zlatý kompas. Argo.

SUK 2007 přehled oceněných knih v jednotlivých kategoriích

Cena dětí:

1. Alena Ježková: 55 českých legend z hradů, zámků a měst. Práh.
2. Martin Bezouška: Maharal – tajemství talismanu. Edice Česká televize.
3. Petra Braunová: Ztracení v čase. Albatros.

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

1. Alena Ježková: Příběhy českých knížat a králů. Albatros.
2. Ivona Březinová: Báro, nebreč. Albatros.
3. Miloslav Jágř: Veveřek Koudelka a jiná slohová cvičení. Knižní klub.

Cena učitelů – bez rozlišení pořadí:

Petra Braunová a Leny Payerová: Pozorovatelka. Albatros.
Jiří Havel: Kdo má smysl pro nesmysl. Albatros.
Alena Ježková: Příběhy českých knížat a králů. Albatros.
Marka Miková: Knihař. Baobab.
Pavel Šrut: Pohádky brášky králíka. Knižní klub.
Vhrstí: Už se nebojím tmy. Mladá fronta.

Cena Noci s Andersenem:

Dagmar Lhotová a Zdeněk K. Slabý: Pohádky, které přinesl vítr. Rubico.

Volba povolání (1. část) Úloha rodiny nebo školy?

Volba povolání představuje jeden z nejdůležitějších, ale i nejnáročnějších kroků v lidském životě. U českých žáků dochází k prvnímu rozhodování o profesní budoucnosti obvykle na konci základní školy. Odborníci se shodují, že mnozí dospívající ještě nejsou v této době pro zodpovědnou volbu povolání dostatečně zralí a její požadavky jsou ve své podstatě schopni zvládnout spíše adolescenti. Pojďme se proto nyní společně podívat, co volba povolání pro dospívající znamená a jakou úlohu při ní hraje rodina a škola.

Různé významy volby povolání

S pojmem volba povolání se můžeme setkávat stále častěji. V posledních letech ho však odborná literatura i pedagogové používají v různorodých významech. Co všechno tento termín znamená? Volba povolání představuje dlouhodobý proces, který zahrnuje rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, výběr konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka. Volbou povolání se někdy označuje také samostatný předmět vyučovaný na základních školách. Hovoříme-li o volbě povolání v kontextu období dospívání, pak máme na mysli především rozhodování o konkrétním povolání, které by dotyčný jednotlivec chtěl v budoucnu vykonávat, a výběr střední školy.

Zvláštnosti volby povolání dospívajících

Volba povolání žáků základních škol je ztěžována řadou okolností. Vedle složitých osobnostních změn, ke kterým dochází v období dospívání, volbu povolání dále komplikuje nízká připravenost pro toto důležité životní rozhodnutí. Mezi největší nedostatky, které můžeme u dospívajících sledovat, patří malá informovanost o světě práce a jednotlivých povoláních, o nezbytných podmínkách zdravotních, požadovaných znalostech, dovednostech a především o skutečném výkonu povolání a jeho perspektivách na trhu práce. Dále

se k nim řadí neznalost vzdělávacího systému, nedostatečný stupeň sebepoznání, krátkodobá perspektivní orientace a nejasné představy o vlastní budoucnosti.

Závažnost první volby

První volba povolání má pro člověka zvlášť důležitý význam. Jednak poskytuje nejvíce možností a je tedy vlastně nejsložitější, jednak již určitým způsobem profesní zaměření směřuje a ovlivňuje tak blízkou i vzdálenější perspektivu člověka. Výstižně ji v učebnici pro žáky popisuje Strádal, který říká, že s volbou povolání je to podobné jako na nádraží. Jakmile vstoupíte do určitého vlaku, můžete sice během jízdy přestoupit a rozhodovat tak o své další trase, ale základní směr jízdy už je dán. Čím více jej budete chtít změnit, tím více úsilí vás to bude stát.

Role rodiny

Zahraniční i tuzemské výzkumy dlouhodobě potvrzují, že jsou dospívající při formování profesních cílů a rozhodování o volbě povolání nejvíce ovlivňováni rodiči. Čím rodina ovlivňuje volbu povolání? Významnou roli hraje její socioekonomický status, kulturní kapitál, dosažené vzdělání rodičů a vykonávané povolání. Na děti působí rodinné prostředí, ve kterém vyrůstají, a styly výchovy. Rodiče jako každodenní vzory předávají svým potomkům postoje k práci a jednotlivým povoláním. Dále dětem sdělují své představy a očekávání ve vztahu k pracovní budoucnosti, čímž významně formují jejich vzdělávací a profesní aspirace.

Hovoříme-li o přímém vlivu rodiny na volbu povolání, je třeba upozornit na nepříznivou skutečnost, že dospívající v mnoha případech podléhají sugestivním přáním rodičů, která nemusejí vždy vycházet z reálných předpokladů zvolené povolání vykonávat (např. z nadání a schopností, školní zralosti, zájmů, zdravotního stavu apod.). Rodiče

často vycházejí z vlastní ctižádosti, životních zkušeností, předsudků, subjektivních předpokladů, také však z nahodilých důvodů. Přestože jsou rodiče nejvýznamnějším faktorem při volbě povolání, nejsou vždy schopni a ochotni dětem při volbě povolání adekvátně pomáhat!

Výchovně-vzdělávací působení školy

Vzhledem k nespornému vlivu rodiny je nutné uvažovat o úloze základní školy při volbě povolání. Škola zaujímá v této oblasti nezastupitelnou roli, neboť spolu s rodinou pomáhá dětem s utvářením reálného profesního cíle a perspektivy. Jejím hlavním úkolem je vybavit žáky kompetencemi pro to, aby dokázali efektivně využívat poradenských služeb a dalších informačních zdrojů a aby se podle nich naučili samostatně a zodpovědně rozhodovat. Jde především o to, aby si uvědomili, které faktory z oblasti práce a vzdělávání je třeba při volbě povolání brát v úvahu, jakou jim přisuzovat váhu, jak je hodnotit a kde o nich získat informace. Žáci by se měli ve škole také naučit poznávat sami sebe, své zájmy, šance i hranice, aby se mohli lépe zorientovat ve světě práce a vzdělávání.

Skutečnost, že škola spolu s rodinou patří mezi hlavní instituce, které by měly děti připravovat na volbu povolání, si uvědomili také tvůrci kurikulárních dokumentů. Ti zahrnuli systematické vzdělávání v této oblasti do Rámcových vzdělávacích programů, ve kterých je volbě povolání věnován samostatný tematický okruh Svět práce (součást vzdělávací oblasti Člověk a svět práce). Svým pojetím navazuje na vzdělávací oblast Výchova k volbě povolání, která byla od roku 2002 na základě metodického pokynu MŠMT povinně zařazena do předešlých vzdělávacích programů (obvykle byla vyučována v rámci předmětů občanská výchova, rodinná výchova nebo praktické činnosti). Tematický okruh Svět práce je dnes povinný pro všechny žáky a vzhledem k zaměření na výběr budoucího povolání ho školy zařazují do vyučování v nejvyšších ročnících druhého stupně. Velký důraz je kladen na mezipředmětové vztahy s cílem koordinovaně vést ke zodpovědné volbě povolání. Jde především o to, aby se žáci naučili orientovat se ve vzdělávací nabídce středních škol, v pracovních činnostech vybraných profesí, získali způsobilost efektivně využívat profesních informací a poradenských služeb pro výběr vzdělávání a byli schopni posoudit individuální mož-

nosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy. Můžeme říci, že se tímto škola pro dospívající postupně stává partnerem či prostředníkem, který je důkladně seznámí se světem práce, umožní jim, aby si jej vyzkoušeli „nanečisto“ a převzali zodpovědnost za vlastní rozhodování o pracovní budoucnosti.

Kariérové poradenství na školách

Příprava žáků na volbu povolání nezahrnuje pouze část výchovně-vzdělávací, ale také poradenskou. Na vzdělávání bezprostředně navazují školní služby kariérového poradenství, jejichž posláním je poskytovat individuální pomoc žákům a rodičům při úvahách o volbě dalšího vzdělávání či povolání a při vstupu na trh práce. Podoba kariérového poradenství není na českých školách jednotná. Osobami, které se těmto úkolům věnují, jsou především výchovný poradce a školní psycholog. Dále na něm spolupracují třídní učitelé, učitelé vyučovacích předmětů (*zejména výchovného charakteru*) a vedení školy. Na některých školách byla zřízena tzv. školní poradenská pracoviště se záměrem poskytovat integrovanou pomoc při kariérovém poradenství. Základní školy při zajišťování poradenských služeb dále spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry a informačními a poradenskými středisky při úřadech práce.

Učitelé a jejich kvalifikace

Klíčový prvek při přípravě žáků na volbu povolání představují kvalifikovaní učitelé tematického okruhu Svět práce. Jejich kvalifikační potenciál by měl mít, vedle dalších pedagogických kompetencí, dvě základní složky. První z nich je znalost jednotlivých tematických okruhů Světa práce a volby povolání, druhou jsou schopnosti tyto teoretické znalosti efektivně zprostředkovat všem žákům ve třídě.

Učitelé tematického okruhu Svět práce by si měli osvojit vědomosti a dovednosti v těchto oblastech:

- Teorie profesní orientace a volby povolání
- Systém přípravy na volbu povolání v rámci základního vzdělávání

- Kariérové poradenství
- Psychologie osobnosti dospívajících a vývojová specifika období dospívání
- Vzdělávací soustava v České republice a vzdělávací nabídka
- Svět práce a jeho požadavky
- Pracovní právní problematika
- Zdroje informací pro volbu povolání
- Didaktika tematického okruhu Svět práce

V návaznosti na Rámcové vzdělávací programy a poptávku základních škol po učitelích způsobilých vyučovat volbu povolání jsme začali na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity systematicky připravovat studenty technické a informační výchovy na výuku tematického okruhu Svět práce. V rámci semestrálního předmětu Svět práce, složeného z přednášek a seminářů, se studenti seznamují s teorií tohoto tematického okruhu a jeho didaktikou.

Zkvalitňovat vzdělávání budoucích učitelů nám pomáhá, zejména v didaktické oblasti, spolupráce, kterou jsme navázali s neziskovou vzdělávací organizací Junior Achievement. Se studenty v seminářích pracujeme se dvěma kurzy, které tato organizace připravila pro podporu vyučování tematického okruhu Svět práce na základních školách. Prvním z nich je osmihodinový kurz Profesní orientace, jehož cílem je povzbudit žáky 8.–9. ročníků k tomu, aby pochopili důležitost vzdělání pro život a věnovali náležitou pozornost problematice volby povolání. Druhým je kurz s názvem Abeceda podnikání, který hravou formou seznamuje se základními pojmy z oblasti podnikání. Oba kurzy jsou po metodické stránce velmi dobře zpracovány (obsahují vždy příručku pro učitele, cvičebnice pro žáky, plakáty s důležitými informacemi a další materiály). Jejich výuka probíhá v duchu filozofie „škola hrou“, prostřednictvím mnoha zábavných aktivit, her, diskusí a názorných příkladů. Dalším našim partnerem jsou Informační a poradenská střediska při úřadech práce. Oba zde zmiňujeme z důvodu, že spolupráce s nimi je prospěšná také na úrovni základních škol.

Jestliže patříte mezi učitele tematického okruhu Svět práce nebo se o problematiku vol-

by povolání zajímáte, budete si moci po letních prázdninách doplnit a rozšířit potřebné teoretické znalosti na nově vznikajících internetových stránkách, které v rámci projektu VIP Kariéra připravuje Národní ústav odborného vzdělávání (*podrobné informace budou průběžně dostupné na internetové adrese <http://www.karieroveporadenstvi.cz>*). Tento informační zdroj bude obsahovat studijní materiály, které byly původně zpracovány pro e-learningový kurz eKariéra, jenž se věnoval problematice kariérového poradenství, orientaci ve světě práce a vzdělávání a dalším tématům a byl určen výchovným poradcům a učitelům vzdělávacích oblastí Výchova k volbě povolání a Úvod do světa práce.

Závěrem

Můžeme říci, že výběr povolání není chvilovým rozumovým řešením, ale vystupuje vždy jako výsledek dlouhodobého procesu sebeurčení člověka ve světě profesí, neoddelitelného od rozvoje osobnosti jako celku. Dospívající před volbou povolání fakticky potřebují systematickou přípravu a pomoc svého okolí, což je především úkolem rodiny a školy. Obě instituce by měly žáky vést a motivovat k tomu, aby si uvědomili potřebu svědomitého přístupu k volbě další vzdělávací dráhy, význam vzdělávání pro život a odpovědnost za své rozhodování. Rodina i škola mohou dětem pomáhat, radit, doporučovat. Je to však dospívající, kdo by se měl nakonec samostatně rozhodnout!

Petr Hlad'o,

PedF MU, Katedra technické a informační výchovy, hlado@ped.muni.cz

Literatura

- BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. Poradce k volbě povolání : pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha: Josef Raabe, 2002.
- PAVELKOVÁ, I. Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti. Praha: Academia, 1990.
- STRÁDAL, J. Praktické činnosti pro 6.–9. ročník základních škol: Člověk a svět práce. Praha: Fortuna, 2001.
- STRÁDAL, J., NOUZOVÁ, Z. Příprava žáků pro profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.

inzerce

Pojďte na Evropské fondy s námi

PRVNÍ PROJEKTOVÁ POMOC

Nabízíme Vám komplexní spolupráci při přípravě ale i realizaci vzdělávacích projektů financovaných EU.

Vyberte si, jakým způsobem chcete Vy využít příležitosti Evropských fondů!

přípravné dílny, stálý informační servis, konzultace nejen k přípravě projektové žádosti, ale i k obsahu projektu, příprava projektu na klíč

Pokud bude Váš projekt úspěšný, pomůžeme Vám s jeho realizací.

rekvalifikace a průběžná podpora pro Vašeho projektového koordinátora, ekonomické konzultace, užitečné materiály, vnitřní audit projektu...

S námi to zkrátka hravě zvládnete!

Máte-li zájem o spolupráci, kontaktujte nás:
Lucie Kuthanová, lucie.kuthanova@aisis.cz, + 420 777 88 66 27
Saša Dobrovolná, sasa.dobrovolna@aisis.cz, +420 571 429 762

AISIS připravuje své vzdělávací projekty pro školy pro období 2009-11! Vyberte si, do kterého se chcete zapojit Vy!

Prvních 10 zájemců o zapojení do projektů od nás zdarma obdrží publikaci „Učíme se spolupraci spolupraci 2 - Hana Kasíková“

Finanční vzdělávání na základních a středních školách

Chcete své žáky a studenty připravit na život? Nabídněte jim hravou a užitečnou formou informace, které v současné době postrádá leckterý dospělý. Projekt nabízí do výuky modelové situace („pořízení bydlení“, „jedeme na dovolenou“ apod.), které zvýší základní finanční gramotnost Vašich žáků. Školy zapojené do projektu získají podporu ve formě vzdělávání, metodických materiálů (pracovní, informační listy), konzultací k nastavení programu finančního vzdělávání v rámci ŠVP a tradičního Aisisiho „mediálního programu“.

Projektový management pro pracovníky ve školství

Projekt, v němž naučíme vybrané pedagogické pracovníky škol projektovému řízení, přípravě projektů velkých i malých a základům fundraisingu. Projekt má za cíl vytvořit na škole vědomostní základnu pro grantování a fundraising a poskytnout škole potřebnou podporu. Kromě toho však mohou účastníci využít program i v rámci své výuky: jak pomoci dětem zrealizovat jejich sny a plány? Jaké jsou možnosti malých grantů pro děti a studenty? Projekt navazuje na úspěšný pilotní program z let 2005-7, v němž se vzdělávání zúčastnilo přes 130 učitelů.

Oslovil Vás některý z projektů?

Máte zájem o účast v některém z dalších projektů Aisis?

Chcete být mezi školami, o něž Aisis systematicky pečuje?

Podívejte se na www.aisis.cz a napište nám na adresu maruska.thonova@aisis.cz. Budeme s Vámi počítat!